

I. N. 3.

DISPUTATIO THEOLOGICA, VII.
De

INVINCIBILITATE, SPONTANEITATE,
PERPETUITATE, SORTIS VARIETATE
ET EFFICACITATE,

RELIGIONIS
ΓΝΗΣΙΩΣ CHRISTIANÆ,

Tanquam medii,
Τὸ τέλος τῆς Πίστεως, σωτηρίαν ψυχῶν,
Consequendi, 1. Pet: 1. 9.

Consensu & approbatione,
ADMODUM REVERENDÆ FACULTATIS THEOLOGICÆ
In Regiâ Academiâ Aboënsi,

P R Ä S I D E,

M. ANDREA B. Hasselqvist/Calm.

S. S. Theologiæ Professore Extraordinario,
& Pastore in Pargas.

R E S P O N D E N T E,

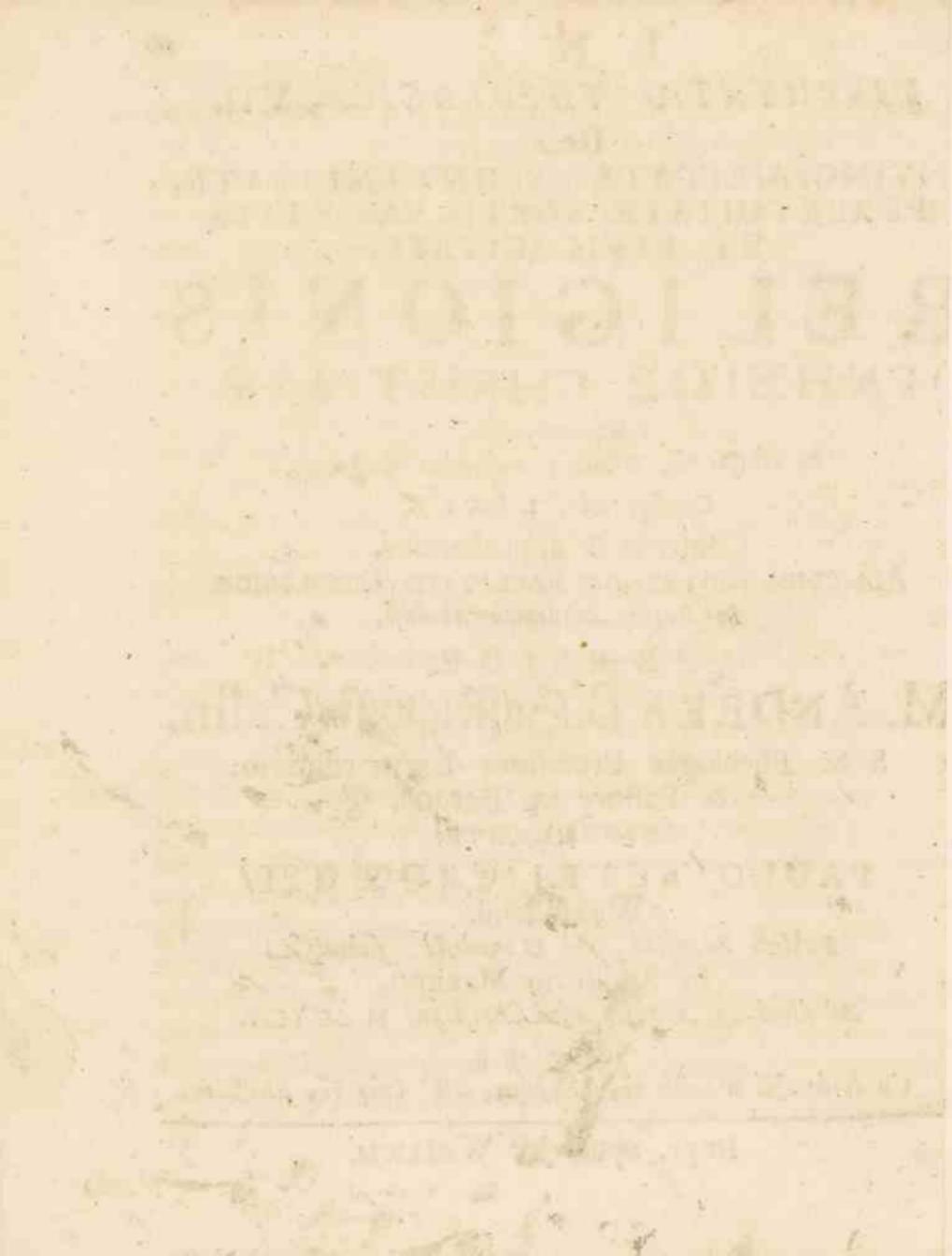
PAULO PETRI GREGWALLI
Wexionensi.

Publico Examini, piè & modestè, submissa
In Auditorio Maximo,
Ad diem 29. Augusti Anni Christiani M. DC. LCIV.

2. Cor: 13: 8.

Οὐ δυνάμεθα πινατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.

Impr. apud Jo. WALLIUM.

πίστης:

Exigente sic veritatis necessitate, religio, quam profitemur, & corde & ore est constitenda. Quid probatur:

I. *A veritatis gracia Eulymologiâ.* Dicta est Græcis ἡλικία, ab αὐτούσιν privativo, & verbo λαγεῖν, latere, quasi non latentia. Nam, *veritas* nunquam iatit. Et *veritas* nihil erubescit, nisi abscondi. Monet hæc notatio, veritatem nunquam esse dissimulandam. Debet enim patere, non latere, debet proferri non abscondi. Αληθία ergo non est, qui veritatem facit λαγάνειν. Ελικία non debet esse λαγάνων, sed ωη λαγάνων, non debet λαγεῖν, qui vult esse αληθία.

II. *A cordis & oris harmoniâ.* Qui enim aliam religionem fovet corde, aliam vero proficeretur ore, is in mendacii & abnegationis turpitudinem, DEO exosam, proximo scandalosam, ac sibi ipsi perniciosa, certissimè incurrit, Matth. 10: 33. 1. Cor. 10: 20. 21. 28. 29. 2. Cor. 6. 14. 15. Ephel. 2: 11. 2. Maccab. 6: 21. &c.

III. *Ab universalis actionum humanarum mensurâ:* Quæ duplex, altera homogenea & συμμέτρος, (a) *Lex DEI inscripta;* altera heterogenea & ἀντίμετρος, (b) *Lex DEI prescripta.* (a) Dicitur recta ratio & *Lex naturæ*, quod inter λόγον τερψθεοῦ καὶ ἐνδιάζεται, sermonem internum & externum, seu cor & lingvam, semper debeat esse necessaria convenientia. Qyoniam typus & imago si non exprimit rem ipsam, quam exprimere debet, imago non est. Νόημα falsum & vitiosum censetur, si non exprimat rem, ut res est, & φῶμα erit falsum & vituperabile, si non expresserit τὸ νέηνα ipsum, quale est in animo dicentis. Hinc *Egyptiæ* cor humanum appenso gutture pingebant, qyoniam sensum cordis & vocem gutturis semper debere convenire existimabant. (b) ἀντίμετρος regula & mensura actionum

humanarum, ipsa sacra scriptura, condemnat mendacium, veritatem vero maxime commendat. Zach. 8:19. Matth. 5:37. Eph. 4:25. Nam, quod formaliter & intrinsece vitiosum ac inboneustum est, id per nullam extirpescam, vel temporis, vel loci, vel persone circumstantiam, potest fieri virtuosum & honestum: tale est omne mendacium; Ergo. Quod observandum contra Arianos, quodam Calvinianos, & præcipue Pontificios, statuentes leitum esse, alias religionem fore corde, alias vero confiteri ore; sicut & contra singulos religionis tepidos estimatores, Apoc. 3: 16.

THESIS XVII.

Perpetuitas est affectio Religionis, quæ est Catholica seu universalis.

1. Ratio formalis hujus affectionis consistit in Catholicismo seu universalitate. Est autem Religio *universitas* Christiana Catholica, universalitate tum (a) internâ, tum (b) externâ: Internâ (b) quidem, ratione Doctrinæ, quia universam Doctrinam Propheticam ac Apostolicam unicè ac intimè amplectitur, consensusque fidei universalem sarcum & tectum custodit; Externâ vero, ratione *triplicis circumstantie*, nimirum 1. ubi 2. apud quos, & 3. quando docetur. Hinc emergit triplex *universalitas*, nemp̄, 1. loci. Non enim alligata est Christiana religio ad certum quendam locum, sicut in veteri Testamento, sed ab Apostolis est disseminata in universum mundum, Psal. 19:5. Matt. 26:13. Mar. 14: 9. Colos. 1: 6. & etiamnum prædicatur in omni loco, in quo lux Evangelii rursus est accensa. 2. est *universalitas etatis, sexus & conditionis*. Nullus enim homo, cujuscunq; sit ætatis, sexus & conditionis, excluditur, sed omnibus & singulis recipienda Christi proponitur

religio: Non enim est Iudeus, neque Graecus, non est servus, neque liber, non est masculus, neque femina, Gal. 3.18. 3. Est universalitas temporis, quoniam vera religio a primis temporibus utriusque Testamenti, semper in Ecclesia fuit, & permanebit usque ad ultimum diem censorium. Non enim vel herefes, vel persecutiones illam delere poterunt, Matth. 16:18. c.28: 19, 20. Est ergo universalitas religionis externa, que in toto mundo annunciat, ab omnis generis hominibus recipitur, semper duratura.

2. Qvod quoque haec affectio nostrae Lutheranæ religioni, ut *yrradiat* veræ ac Christianæ, ad amissim competit, hocce facile probatur argumento: *Quacunque religio 1. universæ sacra scripture exactè est congrua, 2. à sanctis DEI hominibus in universo mundo annunciat, 3. à cuiusvis statu, sexusque & conditionis hominibus recepta, & denique 4. omnibus seculis extitit; licet impari gradu ac diverso modo, Papali principiè sub tyrannide, sit proposita; illa est perpetua, Catholica & universalis: At Religio Lutherana talis est; Ergo. Propositionis Minoris veritatem, Theses antea explicatae, & religioni nostræ orthodoxæ applicatae, præcipue verò Thes. 13. cum suo Porismate, facile stabiunt.*

3. Porro qui fidei nostre articulos inspexerit & diligenter expenderit, illi amplius nullum erit dubium, quin ex catholicâ nostrâ religione, Catholicorum Titulus nobis rectissimè conveniat. *Qui enim doctrinam Catholicam in toto terrarum orbe propagatam sequuntur per omnia, hi sunt vere Catholici; At nos hoc facimus, id quod per singula religionis nostre capita demonstrare possumus; Ergo nos sumus vere Catholici. Nam haec ratione Catholicum idem est ac orthodoxum, & sic haec non pugnant invicem: Religionem dici Catholicam, ut quoque in rei veritate est, ob universalem convenient-*

tiam cum scripturis, & Latheranam, ob primum ejusdem reformationis in Germaniâ Ministrum Lutherum. Lutherani ergo & Catholici sunt unum & idem, quatenus electum DEI organon *Lutherus* fuit religionis nostræ assertor & restaurator; non verò ut ejusdem primus Author & inventor, qvo sensu nos Lutheranos esse audi ci simpliciter negamus. Sic enim ipse Divus Vir dixit:

Quid est Lutherus? Doctrina non est mea, neque pro nobis crucifixus fui. Tom. 4. op. Lat. Pontificii ergo, neglectis sacris scripturis, ~~conducane~~ hominum sequentes, & in cultu DEI tam horribiliter & multifariam errantes, nominis putamine sese spaciose oblectent, nos nucleus rei obtinebimus. Superbiunt quidem nomine Catholicismi, sed à dici *ad esse non valet consequentia.*

περιστατικά.

Religio Catholica respicit omnium & singulorum hominum informationem ad salutem.

Ex quo portestate fluunt hæ conclusiones:

1. Ergo non lingvâ ignotâ & peregrinâ ad indoctam etiam plebeculam est proponenda; hoc perinde sit, ac si quis surdum docere, ac cœco discrimina colorum monstrare voluerit, quod improbat ac prohibet ipse Apostolus Paulus, 1. Cor. 14:8. 9. II. Verum cuvis natâ atque vernaculâ: Sic dictâ à vernâ, qui est servus ex ancillâ domi nostræ natus, ~~excoquens~~, Gen. 14:14. Vernæ qui in villis vere nati, quod tempus, duce naturâ, foeturæ est, inquit Fest. Lingua vernacula vulgo dicitur materna, & opponitur peregrinæ. Hinc deducitur conclusio.

2. Ergo licita, necessaria & utilis est, translatio S. Scripturae in linguam vernaculam, vulgo cognitam & cuivis nationi famili-

familiarē sive maternā, in eum facta finet, ut legi ab omnibus possit. unde hauritur concl.

3. Ergo *Lacis etiam permissa est Scripturæ lectio*. Nam omnes Christiani, legere valentes, cuiuscunq; sunt ordinis, conditionis sive ætatis, post exercitia Catechetica, ad privatam S. Scripturæ in lingvâ vernaculâ lectiōnem, non solum admittendi, sed & invitandi & instigan-di sunt. Qvæ conclusiones probantur,

I. *A Divinâ intentione*. Deus non unâ, sed omnibus lingvis vult coli: unde etiam donum lingvarum miraculo-sum prædicationi verbi sui adjunxit. Qvod non fecisset, si in unicâ tantum lingvâ coli voluisse. Act: 2: 4. 8. Psal: 87: 5. 6. Psal: 150: 6.

II. *Ab Apostolicâ prædicatione*. Apostoli non ignotâ lingvâ, sed in omnibus omnium nationum, qvæ sub Sole sunt, lingvis verbum Dei prædicarunt. Act: 2: 5. 8. Col: 1: 13. Quidni igitur liceret Biblia in omnes lingvas transferre, & translationes ab omnibus legi? Qvia unum idemque Dei verbum est, qvod initio est prædicatum, & postea literis consignatum.

III. *A variâ versione*: Exstant namque , 70. Interpretum Versio Græca, à Ptolomæo Philadelpho Rege Ægypti procurata; etiam versio latina & vulga-ta, qvam fallò Canonicam & Authenticam vocant Pon-tificii, concedentes qvidem versiones Græcas & Latinas, impugnantes verò reliquias, scil. Germanicas, Gallicas, Sveticas, &c. Ast nullâ caufâ. Qvæ enim ratio efficit, ut Græcè & Latinè verterentur libri sacri, eadem efficiet, ut in alias lingvas transferantur. Nullum namque Privilegium habet Lingva Latina supra alias reliquias, cum ratio convertendi in omnes lingvas, & legere ver-

bum Dei in omnibus linguis, eadem sit, scilicet salus atque
populorum ædificatio, quos Deus vult salvos fieri & ad sa-
lutaris veritatis cognitionem pervenire. 1. Tim: 2: 4.

IV. Ex Divinâ iussione, tum generali, Deut: 6: 6,7,8,9. Esaï:
34: 16. Joh: 5. 39. tum speciali, Deut: 17: 18. Joh: 1. 8. Matth:
7: 15. 1 Joh: 2: 12. 13. 14. Hisce dictis lectio & medita-
tio Scripturæ, in quâlibet lingvâ, competit promiscue o-
mnibus, summis, infimis, doctis, indoctis, Clericis, laicis,
viris, fœminis, senibus, juvenibus, utpote ad quam o-
mnes etiam à Deo invitati, certisque mandatis ad-
stricti sunt.

V. A Catholicâ dedicatione. Deus & ejus Amanuenses
S. Scripturam omnibus hominibus, cujuscunq; lingvæ,
dedicarunt, 2. Cor: 1. 13. Nam, teste Greg. M. Scriptura
Sacra nihil aliud est, quam epistola Dei Creatoris, è Cœlesti
Patriâ ad nos homines missa; eum in finem, ut ab o-
mnibus, in sibi notâ lingvâ, legatur, 1. Theff. 5: 27.

VI. A Divinâ approbatione, Psal: 1: 2. Act: 17: II. & pro-
missione, Esaï: 54: 13. Jerem: 31: 33. Joh: 6: 45.

VII. Ab accurata distinctione. Disting. inter necessitatens
absolutam & conditionatam; nec translatio, nec lectio scripturæ,
est ἀωλῶς, absolute & simpliciter necessaria; Non translatio, nam
caruit aliquandiu Ecclesia Scripturarum versionibus sine
salutis fidelium dispendio; nec lectio, aliquando enim
nullæ scripturæ fuerunt, quæ legi possent, & tamen fideles
salvarentur; Verum loquimur de necessitate hypotheticâ, quæ
nâlā n̄, hac conditione positâ, ut nemp̄ ille, qui lingua-
rum orientalium ignari sunt, in suâ lingvâ scripturas le-
gere, vel lectas audire & intelligere possint.

2. Hoc coniectarium ita expositum observandum con-
tra S. Scripturæ infensissimos hostes, ipsos Pontificios. Quibus

bus occinimus dictum Cyrilli ajentis: scripturā sacris fidelis
incumbat, ibi inveniet condigna fidei spectacula. Sit tibi vet
eratio assidua vel lectio, nunc cum DEO loquere, nunc DEIIS
eccliam.

THESES XVIII.

*Spontaneitatem est affectio religionis, non violentam coactionem,
sed liberam assensionem exigens.*

I. Ratio formalis hujus affectionis duplicem nobis sistit
terminum atque conceptum, quorum prior est negativus,
quod religio nec debet esse coacta, nec violenta; alter vero
affirmatus, & concessivus, quod debeat libera atque voluntaria
esse. Nam Religio non cogi vult, sed doceri expertit. Deus
namque requirit populum spontaneum, & cultum voluntariū, Ps.110:3. nec placent ipsi coacta sacrificia, Lev.19:15.

Cum nihil sit tam voluntarium quam religio, in qua si animus Sa-
cerdotialis aversus, iam sublata, iam nulla est religio, teste La-
tantio. Defendenda est religio, non occidendo, sed moriendo;
non savitria, sed patientia, non scelere, sed fide. Non est opus
vi & injuria, quia religio cogi non potest, verbis potius quam
verbibus, res agenda est. Cum longè diversa sint, carnificina
& pietas: Nec potest aut veritatem cum vi, aut justitiam cum crudeli-
tate conjungi. Dicente eodem Latantio.

Unde fluit hoc

πολιτευμα:

Nemo ad fidem & Religionem Christianam invitus est cogendus.

I. Convertendi ad fidem & religionem vel sunt extra
Ecclesiam, ut Pagani, Judaei & Turcae, vel intra Ecclesiam
& Christianorum nomine gaudent, haeresi vero aliquam vel
heretici, vel ex opinione quorundam infecti sunt, nec hi
nec

nec illi ad veram religionem cogendi sunt. Ejusmodi namque coactio est:

1. *Ayeg & Co.*, *In scriptura non fundata.* Nam nullibi in sacrâ scripturâ mandatum est, ut homines externâ violentiâ, ferro, gladio, flammâque ad religionem capessendam cogantur. Palmarii instar adhibent Pontificis mandatum Patris familias, jubentis Servis suis, ut invitatos ad Cœnam compellant & cogant intrare, *Luc.14:23.*

Resp. Dist. Intra coalitionem externam, violenteam, & compulsionem politicam, per gladium magistratus atq; ardenterum flagitationem, verbalem motionem, persuasoram & argumentativam; ieu quod idem est inter coalitionem, que sit vi ferri, per externam vim, contra propensionem naturalem & voluntatem eius qui cogitur; & coalitionem, que sit vi verbi, nationibus persuasoriis, quibus homo adducitur ad assentiendum, vel dissentendum, ad volendum vel nolendum id, quod suadetur, quomodo Medicus ægrotum, ut medicamenta sumat, cogit. Non illam, sed hanc, Spiritus Sanctus, hic loci intelligit. Sic duo discipuli euntes in Emmaus Christum coegerunt, ut dixerteret, *Luc. 24: 29.* sic Jacob coegerit Elau accipere donaria, *Gen. 33: 11.* hoc est, id impetrarunt multum instando, orando, solicitando.

2. *Disting.* *inter violentiam conscientiarum coactionem, & publici exercitii religionis prohibitionem.* Quamvis Magistratus non conscientias ad religionem cogere, tamen non debet vagam quidvis publicè docendi, profitandi & exercendi licentiam concedere. Nam :

JUSTITIA ET PIETAS SUNT FULCRA REGNI.

3. *Distingv.* *Inter coactionem ad fidem, & ad media fidei, seu ipsam religionem.* Poteſt Magistratus seductos ex subditis ad frequentandum templum, ad audiendum DEI Verbum, aliaque conversionis media suscipienda, certâ ratio-

ratione compellere & cogere; non tamen immediate quemquam ad religionem & fidem ipsam cogere. Animis hominum, ubi sedes religionis est, non ita imperatur, ut linguis, auribus, pedibus.

4. Distingv. *Inter errantes publicè & privatim.* Illi sunt, qui non solum ipsi periculose errant in rebus fidei, sed & alios turbant, ad se clanculum alliciunt, errores suos spargunt, & simpliciores seducunt. Rom.16: 17. 2. Tim. 2: 13. 18. 2. Pet. 2: 1. *Hi* sunt, qui sibi tantum errant, alias quieti, res suas agentes, neminem turbantes, nec errorem spargentes, quin potius ad cedendum parati, si meliora edoceantur. Neutri ad religionem cogendi, sed coercendi, non gladio, igni aut alio suppicio capitali, sed monitis, dictis & interdictis, *ut moriatur error, vivatque homo.* Tit.3:10. Cum utrisque procedendum, prout quilibet fert Reipublicæ status. vid. Thes. 10. *mēt.* 2. arg. 4. p. 67. 68. 69.

II. *Est ἀντί^ρος, Scripturæ Sacrae è diametro contraria.* Nam Christus Apostolos docere ac baptizare, non verò jussit, ut eos, qui audire nollent interficerent, aut civilis potestatis auctoritate ad credendum compellerent. 2. Cor: 10: 4. Apoc: 1: 16. 2. Cor: 1: 24. 2. Tim: 4: 2.

III. *Est λόγος, Recte rationi contraria, violentis namque & cruentis mediis homines ab illa religione, ad quam coguntur, magis ab alienantur & irritantur. Coactio enim illa non ad fidem sed tantum hypocrisin inducit.* Unde pulchre ait Nazianzenus: *Religionis non est cogere ad religionem, quae sponte suscipi debet, non vi.* Imò tale dominium repugnat iuri DEI, qui solus habet dominium in conscientias. *Corpora obnoxia sunt & adscripta Dominis, mens verò sui juris.* inquit seneca. Unde celebratur Stephani Batorei Poloniae Regis apophthegma: *DELLIM tria sibi reservasse, ex nihilo ali-*

quid facere, futura scire, & dominarii conscientiis. Cui consonat illud aureum dictum, Maximiliani II. Imperator laudatissimi: Nulla intolerabilior Tyrannie, quam dominari velle conscientiis.

IV. Et ~~enq̄dōd̄z~~, Tyrannis & Hereticis propria. Sicut loquitur August. in enarr. Psal: 9, Prima persecutio Ecclesie tyrannorum, violenta fuit, cum persecutionibus, tormentis, cedibus, Christiani ad sacrificium cogentur: Altera persecutio fraudulenta est, que nunc per hereticos & falsos fratres agitur: Tertia super est, per Antichristum ventura, quā nihil est perniciosus, quoniam & violenta & fraudulenta erit. Qui secundum carnem natus erat, persequebatur spiritualem. Nunquam verò spiritualis carnalem persequitur, sed ignoscit ei, quasi rusticus fratri, inquit ex Hieronymo jus Canonicum.

2. Quae omnia observanda sunt contra Pontificios, & paganos & Christianos, ad religionem Romano-Papisticam, summa vi cogentes, sicut conversio Indorum, & inquisitio Hispanica, ac quotidiana ipsorum Proxis, luculenter testantur: sicut & contra nefarium impostorem Muhammadem, qui dicere est solitus: *Mosen minis, Christum miraculis, se verò gladio missum esse ad propagandam religionem.* Hinc c. 19. Korani habet: *converti nolentes interficie.*

3. Hæc affectio quoque ita applicari potest nost. rel. Luth. *Quaecunque religio neminem cogit, sed blandè invitat, more Christi & Apostolorum, ad regnum DEI, illa est spontanea, at religio Lutherana hoc facit, ergo.*

THESIS XIX.

Sortis varietas est affectio religionis, quatenus contradictionibus & persecutionibus est obnoxia.

I. Ratio Formalis hujus affectionis Religioni, id quod ei contigit non per se, sed per accidens, pollicetur, non tranqvilli-

tatem, ut somnient Pontificii, verum contradictionem & persecutionem. Ita enim factum fuisse à primis statim Ecclesiæ primordiis, res ipsa loquitur. *Abeli Cain, Moysi Magi Ægyptiaci, Eliae Baalite, Aliis Prophetis Pseudoprophetae, Christo ipso Pharisei, Apostolis Pseudo-Apostoli & totus terrarum orbis,* contradicebant atque persecutionem contra eosdem concitabant & movebant. Imo à tempore Apostolorum usque nunc, verbo DEI est contradictum, non tantum tyrannorum persecutionibus, sed etiam impiis & ex cerebro homano ex cogitatis hæreticorum doctrinis. Sicut nasutulus & lanyvinolentus quidam Papista, nomine non expresso, in comitiis Augustanis, hos verius Curiæ foribus, ut Cælari & Ordinibus ingredientibus essent in oculis, inscripsit:

Quâ ratione queat Germania, salva teneri,

Suscipe consilium, lector amice meum;

Itere jure tuo, Cesar: servosque Lutheri

Ense, rotâ, ponto, funibus, igne, neca.

2. Unde patet nostram Religionem esse veram atque eandem cum prophetarum, Christi ac Apostolorum religione, cum eadem, præ omnibus aliis sub coelo lectis & dissidiis, maximè omnibus est adversa & inimica. Sic ut prædixerunt futurum & experti sunt ipse Christus, Matth. 10: 34. Luc. 12: 51. Joh: 15: 20. c. 16: 2. & Apostoli, Act: 5: 28. 33. 40. c. 18: 22. c. 20: 29. c. 28: 22. 1. Thess. 2: 14, 15, 16. 1. Tim. 4: 1. 2. 2. Pet. 2: 1, 2, 3.

Πόεισμα:

Augetur Religio quanto magis premitur, Cant. 2: 1.

1. Ut enim Rosa, vel lilium inter spinas nascitur & floraret: ita Religio, ejusque officina, Ecclesia, in medio inimicorum suorum vigeret, & in ipsis persequutionibus crescit. Veritatem hujus conjectarii probant:

I. *Sacra Scriptura*, Exod: 1: 12. 20. c. 2: 24, 25. 2. Reg: 19: 22, 30, 31. P̄lal: 46. totus, 124. 7. 8. 129: 1. 2. 3. 4. Eſai: 41: 10. 13. 14. 43: 1. 2. 49: 15. 16. 17. c. 51: 12. 14. 22. 23. 54: 7. 8. &c. Jer: 33: 10. 11. Nah: 1: 7. 8. 9. 12. 13. Habac: 4: 2. Zeph: 3: 10. 12. 19. 20. Zach: 2: 5. 8. Matth: 5: 14. c. 7: 25. c. 16: 18. Act: 2: 41. 47. c. 4: 4. 31. c. 5. 41. 42. c. 8: 4. c. 11: 21. 24. 12. 24. &c. &c. ex Actis Apoſtol. 1. Cor: 10: 13. 2. Cor: 3. 8. 9. 10. 11. c. 12: 9. 10. ex hilcē dictis & exemplis conspicitur immensa DEI potentia, sapientia ac admirabilis Evangelii efficacia. Tān potens est Dominus DEUS nōſter, ut etiam in medio inimicorum suorum dominetur, tam sapiens, ut ea, quā Ecclesiæ maximē nocitura videntur, in illius commodum & augmentum possit convertere. Evangelii quoquā virtus tanta est, ut, quo magis premitur, eo altius affurgat & majora incrementa capiat.

II. Patrum Testimonia: Ecclesia ſicut luna defellus habet, & ortus frequentes: ſed defellibus ſuis crevit, & bis meruit ampliari; dum persecutionibus minnitur, & confessorum Martyris coronatur. Ambroſ. lib. 4. Hex. c. 8. Hoc habet religio proprium: dum persecutionem patitur floret; dum opprimitur crescit; dum contemnitur, proſicit; dum laeditur, vincit; dum arguitur, intelligit; tunc ſtat, quām ſuperari videtur. Hilarius. Tunc Ecclesia ſancta Valentia in veritate reſectur, quām ardentius pro veritate defatigatur. Gregor. Sicut omnia res (inquit Chryſoſt. in Matth.) qua percutit lapidem, ipsa quidem colliditur, lapidem autem non cedit: Si & omnis quā contra veritatem Evangelicam agit, ſe quidem ipsam corrumpit, veritati autem non nocet. Qvo majori niſu ac conamine Papistæ Evangelii curſum inhibuerunt, tempore Lutheri, eo magis crevit ejus ſuccelus, & quanto plures, ob confessionem veritatis, vel interfecerunt, vel in exilia vel carceres egerunt, tanto plures quotidie ad doctrinam Evangelicam accederunt.

III. *Sanguinis Martyrum tintura.* *Sanguis Martyrum est sanguen Christianorum,* inquit Tertull. unde venustè quidam Poëta cecinit :

Sanguine fundata est Ecclesia; sanguine cœpit;

Sanguine succedit; sanguine finis erit.

Et Poëta Mantuanus ait :

Ut multi ex una veniunt radice nepotes:

Sic nostrorum uno centum de funere surgunt.

Vide præterea Disp. I. pag. 10. Relig. divers. faciem.

2. Qvod quoque hæc affectio competit nostræ religiōni ita facile evincitur :

Quæcumque religio, præ omnibus aliis sectis, patitur contradictionem & persequutionem, illa est vera & ymaginatio Christiana; at Religio Lutherana, præ omnibus aliis sectis, patitur contrad. & persecc. Ergo religio Lutherana est vera & ymaginatio Christiana.

3. Hæc affectio observanda contra Pontificios statuentes : felicitatem temporalem esse notam Ecclesie & religionis. Cum aliud dictaret nobis ipsum verbum DEI : Hiob. 7: 1. Act. 14: 22. 2. Tim. 3: 12. & testetur experientia qvod :

Nuncquam Bella pia, nuncquam certamina desunt;

Sed cum quo certet mens pia semper habet.

Ergo : à felicitate temporali, ad veritatem religionis, non valet conseqventia.

THESES XX.

Efficacitas est affectio religionis, quatenus divinam in se habet virtutem ac vim, ad gloriam DEI illustrandam, atque spirituales effectus producendos.

1. Ratio formalis hujus ultimæ relig: affectionis desumpta est partim (a) à formâ internâ, partim (b) à duplice fine.

Forma (a) hæc est divina vis ac virtus, quam in se continet religio, quatenus habet congruentiam cum verbo

DEI Θεοπνέουσα, quod intrinsecā non solum gaudet efficacia in separabiliter addita, ita ut nullo unquam tempore aut loco ab eo separari possit, sed etiam divinitus inditā, quia Θεοπνέουσα est, & Deum Auctorem habet, divinumque sensum ac νόον τῆς Χριστῆς continet.

(b) Prior finis est illustratio glorie DEI. Hæc enim non tantum meta & scopus est actionum christianarum omnium, i. Cor: 10:31. Sed fidei & religionis quoque apex est, ad quam tanquam ad lapidem lydium omnes religiones sunt examinandæ, exemplo Christi contra Phariseos, Joh:8:49. *Ego honoro Patrem meum.* Hic refert Christus veritatem doctrinæ suæ ad gloriam DEI, tanquam ultimū finem. Quo encomio vero quoque honoravit nostram Relig. Luth. qvondam Doct. Staupitus, in qvâdam Epistolâ ad B. Lutherum ita scribens : *Hoc mihi valde placet, quod haec doctrina, quam prædicas, gloriam & omnia Soli DEO tribuat, cui non potest nimium glorie tribui.*

Finis posterior est spiritualium effectuum editio atque produc^{ti}o. Idque haurit ex suo principio verbo DEI, quod in Legem & Evangelium dividitur, qvælibet pars parit suos effectus divinos & efficaces, in hominibus convertendis, pietatisque studio urgendo & excolendo. Lex enim non est litera mortua, ut fallò Schwenckfeldiani & Papistæ contendunt, sed in suo genere, efficax est, effectus punitorios, ut *concupiscentia, mortificationis, damnationis, &c.* producendi; Evangelium vero gratiosos & salvificos actus, ut *regenerationis, illuminationis, conscientie tranquillationis, iudiciorum procurationis, salvacionis, &c.* Edit atque ex se sese gignit. Unde oritur hoc

πόλεσμα :

Hec intrinseca, divina, sufficiens, indifferensque ad omnes homines, vis & efficacia, etiam ante & extra usum legisimum, ex DEI ordinatione, immediate, verè ac propriè competit religioni.

I. Qvod

I. Quid Religio *christiana* sit, intrinsecæ, divinæ, sufficientis, indiferentisque ad omnes homines etificaciæ, ostendimus antea passim inter affectiones, præcipue verò pag. 17. 18. 19. 20. 22. 23. 59. 60. &c.

Id quod prælens quoque porisma intendit, nempe quod verbo DEI non extrinsecus divina virtus accedat, sed intrinsecus sit eidem, ac per se competit, quæ verbum DEI est, quantum ad actum primum, ut eadem actu secundo non exeratur, nisi in usu legitimo, id quod probatur:

I. *Ex Scriptura S. dictis*, Joh. 6: 63. Rom. 1: 16. Heb. 4: 12. 1. Thess: 2: 13. 1. Pet. 1: 23. Jac. 1: 21. Hæc sicut & reliqua ejusmodi scripturæ S. dicta sufficienter evincunt, virtutem & vitam verbo divinitus communicatam, eidem non esse extrinsecam & segregatam, sed maximè intrinsecam, non separabilem, sed inseparabilem, non temporariam & momentanam, sed perpetuam, non contingentem sed necessariam, ex necessitate divinae ordinationis & creationis. Quicquid enim est de ratione internæ forme vel interne perfectionis, id rei (& sic quoque verbo DEI) maximè est intrinsecum, inseparabile, perpetuum & necessarium.

II. *Ex variis effectus*. tribuuntur enim verbo DEI Actus & effectus, tum gratosi, ut sunt: regenerari & converti, Psal. 89: 8. 9. Jer. 23: 29. 2. Tim. 2: 25. 1. Pet. 1: 23. Jac. 1: 18. 1. Cor. 4: 15. Gal. 4: 19. fide donari & credere, Joh. 1: 7. c. 17: 20. Rom. 10: 17. 1. Cor. 3: 5. Colos. 1: 5. 6. 2. Pet. 1: 19. purificari, Joh. 15: 3. 4. vivificari, 2. Cor. 3: 6. Eph. 2: 5. Phil. 2: 16. Act. 5: 20. Justificari, Rom. 3: 27. 28. Sanctificari, 1 Pet. 1: 22. Renovari, Eph. 4: 13. in gratiâ & fide conservari, 1. Pet. 5: 10. Salvare, Joh. 5: 24. 39. c. 6: 69. 1. Cor. 1: 21. Jac. 1: 21. Act. 11: 14. tum punitorii, Lex enim suis comminationibus, occidit, 2. Cor. 3: 6. iram operatur, Rom:

4:14. *Inflam̄ ignis urit, cruciat, absmit, Deut:33:2. Inflam̄ mallei petr̄as conterit, Jer:23:29. Inflam̄ gladii ancipitie cuncta penetrat, Heb:4:12.* Etiam si enim impii & contumaces verbum DEI repudient, in corde tamen suo saepius tales sentiunt aculeos, ac si qvis gladio δισδια seu utrinque incidente, omnia interiora dissecet. Act. 24: 25. Hæc virtus ergo & efficacia verbo DEI ubique & semper inest, atque ex intentione DEI sese extendit non solum ad electos, sed ad omnes omnino homines, sive electi illi sunt, sive reprobi, sive pii sive impii & obdurati. Et licet vim suam salutarem actu secundo, in reprobis & induratis exerere nequeat, exerit tamen vim divinam, convincens & constringens eorum corda, ut reddantur ἀναπολόγητοι. Qvod vero ejusmodi effectus supernaturales producit, id virtute divina intrinsecâ adproducenda ejusmodi ἀπελεσματι spiritualia, pollere oportet, qvum actus secundus præsupponat pri-
mum.

III. *Ab ipsis in commodis:* qvod si enim verbum DEI per-
petuam & divinam persuadendi virtutem in & secum non habeat, nihil differt à Senecæ Epicteti, Ciceronis, aliorumque saniorum prophanorum scriptorum, scriptis & dictis, qvando hi de informantâ vitâ & moribus, de præmiis & pœnis, de quiete conscientiæ, victoriâ de vitiis, ἀναρχίᾳ, & axiomatibus aliis virtuosi hominis, idem qvod verbum DEI, docent. Si DEI verbum nullam vim pe-
netrantiorem habet, qvando idem objectum cum hisce Auctoriibus proponit; nihil continebit nisi cognoscibilia, qvæ Spiritus Sanctus postmodum accessoriâ, ambulato-
riâ & arbitrariâ suâ gratiâ, qvando volet, faciet cre-
dibilia.

Unde